

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 392/15

KLAGER: Janne Knudsen
ADRESSE:
PUBLIKASJON: Fædrelandsvennen
PUBLISERINGSDATO: 26.-30.10.2015
STOFFOMRÅDE: Helse
SJANGER: Nyhetsartikler
SØKERSTIKKORD: Forhåndsdom, identifisering, samtidig imøtegåelse
REGISTRERT: 04.12.2015
BEHANDLET I PFU: 30.03.2016
BEHANDLINGSTID: 116 dager
KLAGEGRUPPE: Privatperson
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER: Klage med samtykke

SAMMENDRAG:

Fædrelandsvennen (FVN) publiserte **tirsdag 27. oktober 2015** en nyhetsartikkel med følgende stikk- og hovedtittel: «**SATSET ALT: Ville hjelpe kreftsyk datter. – Vi ble bedratt for 2,8 millioner**». I ingressen sto det:

«Familien fra Songdalen mener de ble lurt til å overføre 2,8 millioner for å hjelpe sin kreftrammede datter. Nå har de via advokat politianmeldt den omstridte alternativbehandleren, Susanne Johansson, for bedrageri.»

Videre het det:

«Styreleder i den sørlandsbaserte 'Bistandsforeningen til forskning & utvikling og behandlingsstøtte', Harald Furu, bekrefter historien. Han synes det er svært opprørende det familien har opplevd: – De ble stilt overfor et umulig ultimatum, sier Furu som på vegne av foreningen også er med på anmeldelsen av Johansson. Foreningen ble etablert for å samle inn penger slik at pasienter skulle få råd til å la seg behandle av Johansson.»

Under mellomtittelen «**Uhelbredelig**» ble det opplyst hvordan familien kom i kontakt med behandleren:

«**Kvinnen fra Songdalen lider av uhelbredelig brystkreft. Hun hadde via venner i Songdalen og Grimstad fått høre om den mediesky, svenske Susanne Johansson**

som i 30 år har drevet med såkalt immunterapi med laser på kreftpasienter. 20 år i Sverige og de siste 10 også i Norge. Hun skal også ha praksis i London.
 – Vi var helt desperate. Vi hadde sett hvordan laserbehandlingen hadde hjulpet datteren vår, og Johansson sa hun trengte tre millioner kroner til nytt utstyr og forskning sammen med Karolinska institutet i Stockholm. Hun truet oss med at hvis ikke vi ga pengene, ville verken datteren vår eller noen andre få mer behandling i Norge, forteller foreldrene.»

FVN siterer også hva en barnelege skrev om behandleren i Dagens medicin i 2012:

«Susanne Johanssons behandling av pasienter med cancer bryter vad jag kan forstå mot den svenska kvacksalverilagstiftningen, men Socialstyrelsen verkar inte bry sig. En dyr bluffbehandling som i bästa fall ger patienten ett halmstrå av hopp.»

Det fremgår videre hvordan familien pantsatte huset og brukte opp alle sparepengene sine for å betale behandleren, før de begynte å «**ane ugler i mosen**» og fikk bekreftet at det ikke eksisterte noe forskningssamarbeid mellom behandleren og Karolinska institutet. Dermed gikk de til anmeldelse av forholdet:

«– Vi hadde møte med Johansson i sommer i Grimstad. Der ba vi henne legge fram kvitteringer for at hun hadde brukt pengene på utstyr, men vi fikk det ikke, sier foreldrene. De har i ettertid også sett at det kan framstå som mistenkelig at Johansson alltid krevde betaling i kontanter for laserbehandlingen. (...) Dermed gikk de til politianmeldelse (...). Anmeldelsen er sendt til Svindelavsnittet i Stockholmspolitiet, som overfor Fædrelandsvennen bekrefter at de har iverksatt etterforskning.»

Videre blir det opplyst om behandlerens reaksjon på anmeldelsen, samt at FVN har forsøkt å få kommentarer til saken fra behandleren:

«Etter at Johansson mottok politianmeldelsen, har hennes advokat, Bertil Malmløf, skrevet brev til Bistandsforeningen. Der truer han med retts sak og erstatning hvis ikke foreningen eller dens medlemmer slutter å omtale Johansson som person og behandlingsmetoden negativt. I brevet avviser Malmløf anklagene i politianmeldelsen. Overfor Fædrelandsvennen skriver Malmløf at hverken han eller Johansson ønsker å kommentere saken.»

Artikkelen var blant annet illustrert med et mindre bilde av behandleren. I bildeteksten sto det:

«Det er nesten umulig å finne bilder av Susanna Johansson. Dette er en skjermdump fra da hun i 2012 lot seg intervjuet av Sky tvs program 'One step beyond', et program som vier sin oppmerksomhet til uforklarlige. Der stilte hun opp i forbindelse med at hun også behandler folk i London.»

Dagen etter, **onsdag 28. oktober 2015**, fulgte FVN opp saken. Her fikk Forbrukerombudet kommentere behandlerens markedsføring: «– Dette er problematisk markedsføring». I ingressen het det:

«Bedragerianmeldte Susanne Johansson påstår at hennes laserbehandling virker mot kreft. Det er problematisk, sier Forbrukerombudet.»

FVN siterer fra behandlerens nettside, der behandleren også skal ha gjengitt flere pasienthistorier. Fagdirektør i Forbrukerombudet har sett på nettsiden og kommenterer (men påpeker at dette ikke en er en formell konklusjon):

«- Jeg har sett flere utsagn og påstander som er problematiske etter alternativloven og forskriften om markedsføring av alternativ behandling. Blant annet viser de til artikler der tidligere kunder er intervjuet, og de har en egen side med lange sykdomshistorier fra kunder som har blitt 'kurert'. De påstår at behandlingen har effekt mot en rekke ulike sykdommer (blant annet flere kreftformer).»

FVN opplyser også:

«Siden kvakksalverloven ble opphevet i 2004 stilles det ingen krav til personer som vil drive med behandling det ikke fins dokumentert virkning av, altså alternativ behandling.»

«Ifølge alternativloven skal det kun gis en nøktern og saklig beskrivelse av virksomheten, og det skal ikke hevdes at behandlingsformer har virkning mot konkrete sykdommer eller lidelser. I et brev til en rekke av landets laserbehandlere slår Markedsrådet fast at det ikke bare er påstander om effekten i seg selv, men også henvisninger til og gjengivelser av uttalelser fra fornøyde kunder samt markedsføring hvor det henvises til og gjengis vitenskapelig dokumentasjon.»

I en sidesak med tittelen **«Kreftforeningen skeptisk»** uttaler Kreftforeningen at det ikke finnes god dokumentasjon på at metoden den omtalte behandleren tilbyr, virker mot kreft.

Påfølgende dag, **torsdag 29. oktober 2015**, publiserte FVN nok en artikkel om den alternative og omstridte behandlingen. Denne gangen handlet det om at Bistandsforeningen samler inn penger til at Karolinska Institutet i Sverige, for at instituttet skal forske på den omstridte brystkreftbehandlingen. I brødteksten ble også den tidligere omtalte saken nevnt, og behandlingsmetoden ble nærmere omtalt:

«Behandlingen kalles Low Level Laser Therapy, altså lavdose stråleterapi. Den blir også kalt Cell Energy Treatment (CET). (...) Det fins ingen vitenskapelig dokumentasjon på at laserbehandlingen virker, men en rekke pasienter har i flere år fått behandlingen og opplevd at de ble bedre. Påstanden er at laserlyset stimulerer immunsystemet på cellenivå.»

I denne sammenheng ble det også opplyst om en gruppe som har forsøkt å spre informasjon om behandlingsmetoden:

«Både i Grimstad og Songdalen har kvinner jobbet mye for å spre informasjon om CET-behandlingen til Johansson. De har også samlet inn penger, og har egne grupper på Facebook. I Songdalen har Selma Kvinge Askheim, Janne Knudsen, Cecilie Skomedal, Janne Kristiansen Gjeruldsen, Jorunn Rinde Rosland og Jannike Sundt stått fram i lokalavisen Bsnett.no og fortalt at de vil samle inn penger til CET-forskning.»

Fredag 30. oktober 2015 publiserte FVN en oppfølgende artikkel med tittelen «- Bedrageri- mistanken styrket». I ingressen sto det:

«Etterforskningen av den omstridte alternativbehandleren Susanna Johansson har høyeste prioritet i bedragerienheten hos Stockholms-politiet.»

Og videre:

«Det bekrefter forundersøkellesleder, kriminalinspektør Martin Fälling i Stockholms-politiets bedrageriavdeling overfor Fædrelandsvennen. - Mistanken om bedrageri er styrket gjennom etterforskningen vi har foretatt til nå, sier Fälling. Via Sveriges nasjonale Ekobrottsmyndigheter har han fått saken oversendt fra Agder politidistrikt og Norge. En familie fra Songdalen pantsatte huset for 2,5 millioner kroner og tok ut alle sine 300.000 kroner i sparepenger, som de overførte til Johansson i Stockholm. Dette gjorde de via den sørlandsbaserte Bistandsforeningen som la til 200.000 kroner.»

Under mellomtittelen «Bedrageri» het det:

«Fälling sier saken er under etterforskning. Hans jobb er å kartlegge om det fins nok bevis til at det er skjellig grunn til å mistenke henne for bedrageri og sikte henne for det. Blant annet har han sjekket bevegelser på bankonti som Johansson disponerer. Etter det Fædrelandsvennen forstår er det i dette pengesporet politiet har fått sin mistanke om bedrageri styrket.»

I artikkelen blir også en annen person som har kjennskap til - og tidligere har saksøkt - den anmeldte kvinnen intervjuet:

«- Jeg håpte jeg aldri mer skulle høre om denne kvinnen, sier Kasper Andresen, som gjennom sitt firma saksøkte Susanna Johansson for 55 millioner kroner. Andersen har hørt om og forstår godt hvordan familien fra Songdalen har latt seg lure og innrømmer at tilsvarende har skjedd med ham. - Hun lurte oss trill rundt, dessverre, sier Andresen. Han driver KA klinikken i Oslo, en helseklinikk som også tilbyr samme laserterapi som Johansson. Han ble oppmerksom på Johanssons metode for noen år siden, fordi en kamerat prøvde og ble mye bedre. Da behandlet hun bare i Sverige. Derfor ble selskapet Imcella etablert. Andresen ville innføre utstyr og metode til Norge (...) - Johansson påstod at det var hun som hadde patentet på disse laserstrålemaskinene, og jeg og tunge investorer hadde investert over to millioner kroner for å få rettighetene, sier Andresen. Da det viste seg at patentet tilhørte en helt annen, gikk selskapet Imcella til rettssak og krevde 55 millioner for avtalebrudd. I dag innrømmer han at den høye summen var mest for å skremme: - Hun forstår ikke annet språk enn det, sier Andresen. (...) I dommen fra september 2010 står det at hun måtte betale Andresen én million kroner etter inngått forlik. Advokatene som Johansson brukte i denne saken, gikk også til rettssak mot henne for avtalebrudd. Hun nektet å betale dem salær for 66,9 timers arbeid, ved å hevde at hun ikke hadde engasjert advokatene. Dessuten nektet hun å betale fordi det ikke ble noen avtale med Andresen. I dommen fra Stockholm tingrett står det at hun ble dømt til å betale nesten en halv million kroner til advokatfirmaet. Retten mener advokatene ikke er å klandre for at det ikke ble noen avtale med Andresen.»

Artiklene ble for øvrig også publisert på FVNs nettsider.

KLAGEN:

Klager er tidligere styremedlem i Bistandsforeningen, og en av den omtalte behandlerens norske støttespillere. Hun opplyser at det er «flere ting [hun] overhode ikke kjenner igjen i artiklene». Hun klager med samtykke fra omtalte Susanne Johansson, og anfører brudd på følgende tre punkter i Vær Varsom-plakaten:

- 4.5: om å unngå forhåndsdømming
- 4.7: om å være varsom med bruk av navn og bilde i forbindelse med omtale av klanderverdige eller straffbare forhold
- 4.14: om retten til samtidig imøtegåelse

Slik klager ser det, fremstiller FVN det som om Johansson allerede har gjort noe ulovlig. Videre mener klager at FVN kunne omtalt saken uten å bruke navn og bilde. Klager anfører: «Per dags dato er det ikke kommet frem noen opplysninger som tilsier at det er hold i disse anklagene. Artiklene skader Susanne sitt arbeid i Norge og andre land og vi vet faktisk ikke hvilket omfang disse skadene vil ha for henne. Jeg mener at det var alt for tidlig å gå ut med navn og bilde, alt er fremdeles spekulasjoner og falske rykter. (...) Det er fryktelig trist at det skal gå an å sværte et menneske så mye når det ikke foreligger noen form for bevis.»

Hva gjelder FVN's forsøk på å få Johansson i tale, skriver klager: «Fædrelandsvennen hevder at de prøvde å få tak i Susanne Johansson før de trykket artikkelen uten hell, de skrev også at hennes advokat sa at Susanne Johansson ikke ønsket å kommentere saken. Dette har jeg ikke fått bekreftet av Johansson at stemmer. Jeg kontaktet journalisten for å få til en dialog, slik at Johansson sin historie kom frem. Johansson hadde noen ønsker om hvordan historien skulle bli vinklet men hun fikk ikke noen garantier for at de ville vinkle den på annet vis. Derfor ønsket Johansson å ikke uttale seg.»

TILSVARSRUNDEN:

Fædrelandsvennen (FVN) skriver: «Vi var aldri i tvil om at dette var en sak som fortjente omtale, men vi hadde en inngående diskusjon om hvordan saken skulle løses. Vi regnet med det ville være vanskelig å få tilsvare fra Johansson og derfor diskuterte vi nøye i hvilken grad hennes forventede utilgjengelighet skulle få for identifiseringsspørsmålet, og hvor langt vi skulle strekke oss for å innhente hennes versjon.»

Redaksjonen opplyser at journalistens oppgave var «å 'gjøre alt' for å få Johansson i tale». Journalisten skulle kontinuerlig forsøke å få vedkommende i tale, og avisens ansvarlige redaktør understreker: «Mens dette skrives er det fortsatt et stående oppdrag.» FVN opplyser at redaksjonen har forsøkt å oppnå kontakt med behandleren på ulikt vis, både direkte, via advokaten og via hennes støttespillere. FVN skriver også: «[V]i har oppsøkt en adresse på Østlandet der vi fikk høre at hun skulle møte pasienter. Vi har imidlertid fortsatt ikke lykkes utover å få hennes advokat til å meddele at de ikke vil si noe.» Redaksjonen tilføyer også: «Ved en anledning forsøkte vi, via samme person som har forfattet denne klagen, en av Johanssons norske støttespillere, å få gjennomført et intervju.»

Slik FVN ser det, har avisen imøtekommet Johanssons ønsker og også strukket seg lengre enn det redaksjonen normalt gjør ved slike anledninger. FVN anfører: «[L]ikevel fikk vi ikke til en akseptert ramme for et intervju.» (Se også vedlagte eposter av redaksjonens forsøk på å

få behandleren i tale og detaljer om hvilke tilbud om sitatsjekk etc. FVN ga behandleren i dialogen om et mulig intervju, sekr. anm.).

Når det gjelder identifiseringsspørsmålet, mener FVN det var riktig å identifisere, og viser blant annet til følgende argumenter: «Beløpet familien har overført er svært høyt, bistandsforeningen stiller seg bak anmeldelsen og behandleren er profilert som alternativ behandler. Det er dessuten flere miljøer på Sørlandet, avisens nedslagsfelt, som jobber for å støtte denne behandlingsformen.»

FVN anfører også: «Når vi identifiserer på bakgrunn av en anmeldelse, er vi klar over at det stiller store krav til at sakskomplekset får en nyansert framstilling. I utgangspunktet mener vi Johansson må regne med, og tåle, oppmerksomhet rundt hennes virksomhet. Hun markedsfører sine tjenester, hun driver kommersiell virksomhet rettet mot syke og sårbare mennesker og hun opererer i en omstridt bransje. Vi mener at våre artikler gir en nyansert framstilling. Vi omtaler de alvorlige anklagene, vi omtaler at behandlingsformen er omstridt og at hennes støttespillere er splittet. Samtidig viser våre artikler at mange pasienter mener behandlingen har hjulpet dem og at skolemedisinen ønsker å forske på behandlingsmetoden. Vi mener ikke sakene forhåndsdommer. Det kommer klart frem at dette er en anmeldelse og at saken er under etterforskning. I en sak med så alvorlige påstander, har Fædrelandsvennen lagt særlig vekt på å være presis med formuleringene, nettopp for å unngå forhåndsdomming.»

Etter FVN's mening er alternativ behandling av alvorlige sykdommer «et tema som pressen skal og bør omtale». Avisen skriver: «Når det så viser seg at familien vi omtalte i vår første sak føler seg lurt til å overføre 2,8 millioner kroner til Johanssons konto, på det familien mener er sviktende premisser, er det tilstrekkelig grunnlag for journalistisk behandling av saken.» Avisen opplyser også å sitte på «dokumentasjon som underbygger påstandene om at Johanssons behandlingsmetode er omstridt».

Slik FVN ser det, har avisen ikke brutt god presseskikk i omtalen av denne saken.

Klageren påpeker: «Jeg ser innledningsvis at Fædrelandsvennen skriver at '*familien føler seg lurt*'. I overskriften står det at de ble bedratt for 2.8 mill. [H]adde Fædrelandsvennen skrevet at de følte seg lurt i overskriften, ville det ikke vært like misvisende.»

Videre stiller klager spørsmål ved hvorvidt FVN mener Johansson er en offentlig person uten krav på privatliv, når FVN skriver at «*Johansson er profilert som alternativ behandler*». Klager fortsetter: «I samme avsnitt fortsetter de med at '*det er flere miljøer på Sørlandet som jobber for å støtte denne behandlingsformen*'. Slik jeg forstår Fædrelandsvennen her er det en årsak til at de har valgt å gå offentlig med navnet hennes. Om det er riktig tolkning vil jeg bemerke at all innsamling til Susanne Johansson har gått via Bistandsforeningen. Som jeg også skrev i klagen min, er det flere ting jeg ikke kjenner igjen i artiklene, som har blitt fremstilt på en feil måte.»

Hva gjelder dokumentasjonen FVN opplyser å besitte, lurer klager på hvorvidt redaksjonen «har solid dokumentasjon som underbygger de påstandene de har kommet med om Johansson». Klager fastholder: «Jeg kan ikke se at det har vært hensiktsmessig å gå ut med navn og bildet av Johansson etter å ha lest tilsvare fra Fædrelandsvennen. De burde ventet til saken kom opp og ble avgjort.»

Fædrelandsvennen kom etter dette kun med følgende korte sluttreplikk: «Det er over hodet ingen tvil om at den omtalte familien føler seg bedratt.»